

Oratoriesång

— en tillgång eller en belastning för kyrkan?

Ett inlägg i debatten om kyrkans konstmusik

Körsången är en av vårt lands verkliga folkrörelser. Under sångens fanor samlas tusen och åter tusen för att blanda sina röster till mer eller mindre välljudande enheter. Det är en verksamhet som omspannar alla åldrar, den skär genom alla samhällslager och åsiktsbildningar, och den omfattar alla nivåer på prestationsskalan, alltifrån den enkla sockenkören till elitenseablerna av internationellt format. Körsången är en musikalisk angelägenhet, men den har därtill också en väsentlig social funktion. Som vid allt musicerande bereder den en dubbel glädje: både utövare och mottagare har nöje därav.

Körsången är ett ypperligt uttrycksmedel att tolka känslor och stämningar och ge liv och färg åt ett textparti. Mycken poesi skulle vara alldeles okänd, om den inte hade klätts i toner och den vägen förts ut till folket.

Ett område av vår kultur som förstått att nyttja denna konstart är givetvis den kristna kulten. Det kan utan vidare sägas, att kristendomens budskap och traditioner fortplantats i tiden just genom sången. Utan den hade den kristna religionen knappast fått den utbredning den har i världen. Evangeliet har mera sjungits än talats in i själarna. Den store reformatorn Martin Luther, som själv skapat ännu levande musik, förstod betydelsen av denna konstart och gav musiken, näst efter teologien, den högsta äran.

Den sakrala musiken i alla dess skiftande former — den gregorianska koralen, reformations-tidens kyrkovisor, de medeltida motetterna, Bachs kantater och oratorier — allt detta och mera därtill utgör en värld av utomordentlig rikedom och skönhet, utan vilken kyrkan skulle vara oändligt mycket fattigare. Det förra århundradet upplevde en nedgång i skapandet och utövandet

av sakral musik, men vid sekelskiftet hade en renässans för kyrkans tonkonst begynt, som skulle komma att få vittgående konsekvenser.

Detta har satt sina spår inte minst i körsjungandet, som mångenstädes drivits mycket långt och t. o. m. fört det lilla Sverige till en ledande position på den internationella körfrenten. I det sammanhanget utgör oratoriesången ett kapitel för sig. De stora mästarnas större skapelser för soli, kör och orkester i de större städerna, framför allt då i Stockholm, där många av citykyrkorna sedan länge haft sina egna traditioner, är omistliga inslag i den svenska körhistorien. Jag minns från min egen studietid på 40- och 50-talen de årligen återkommande Bach-passionerna i Engelbrekt och Jacob och Skapelsen i Maria Magdalena. Det var överväldigande upplevelser för en yngling från landet, som dittills inte nått andra höjder än dem hembygdens kör kunnat anvisa vid de större helgerna. Här var verkligen något som var förmer än Salomo! Innehållet i dessa härliga verk tog tag djupt inne i själen. Efter mitt första åhörande av H-mollmässan låg jag sömlös en hel natt. Kvällen därpå fick jag chansen att höra verket igen. Vilken musik!

De större körverken var länge förbehållna några få storstäder. Under de senaste decennierna har vi emellertid fått uppleva en påfallande decentralisering av denna verksamhetsart. Ambitiösa kyrkomusiker och körer runtom i landet ger sig i kast med avancerad körmusik, och oratorier, passioner och requier kan upplevas lite varstans. Detta ställer naturligtvis andra och större krav av både personell och ekonomisk natur. Just detta sista, penningfrågan, kan förorsaka problem. En uppsättning av ett större verk för soli, kör och orkester kostar mycket pengar,

och eftersom man måste hålla entrépriserna på en vettig nivå, får man räkna med ett avsevärt glapp mellan inkomster och utgifter, vilket måste täckas genom anslag och bidrag. Detta väcker ont blod på sina håll, och även har röster höjts för en reducering av oratorieverksamheten. I samband därmed sker också ett ifrågasättande av denna som man menar avancerade musiktyp, vilken bara kan tillfredsställa ett begränsat klientel, medan "massorna" förblir utanför. Detta lyxbetonade och kostnadskrävande "konsertväsen" skulle icke vara kyrkans uppgift i världen, som förmodas kunna frälsas allenast genom visor av enklaste och begripligaste slag. Det har blåst upp till en sångarstrid, som på djupet naturligtvis gäller mer än frågan om vad kyrkan skall lägga sina pengar på. Det pågår inom både den kyrkliga och profana musiken en tvekamp mellan kultur och okultur, mellan det textligt och musikaliskt lödiga och meningsfulla och det öronkliande och lättköpta gods, som med förfärande fart och kraft nu tränger in överallt, inte minst på kyrkligt område.

Har oratoriesången något berättigande i kyrkan i vår tid? För undertecknad, som i 30 års tid i sin kyrkomusikaliska gärning även haft utrymme för sådan verksamhet, kan svaret bara bli ett. Mästarna har skrivit sina stora verk med sitt hjärteblod. De har i dem samlat allt sitt kunnande, sin tolkningsförmåga, sin känsla och sitt skönhetsinne för att med sina skapelser föra ut ett budskap med innehåll. I nothyllorna har musik föga värde. Det är när den klingar, när den via öronen når våra hjärtan, som den får sin rätta betydelse. Den minsta honnör vi kan göra dess upphovsmän är att låta musiken ljuda. En festlig julmusik, ett gripande passionsdrama, en jublande skapelseberättelse eller ett höstligt requiem — det är hela tiden fråga om mäktiga predikningar, som det är kyrkans oavvisliga plikt att ge tonande gestalt, fromma till uppbyggelse och andra till eftertanke. Min biskop skrev en gång till mig efter Matteuspassionen, att denna musik var en långt starkare förkunnelse än den någon präst med sina ord kunde åstadkomma. Och den

legendariske Nathan Söderblom har ju som bekant myntat epitetet "Den femte evangelisten" om förkunnaren Bach. Det är ett erkännande av rang!

Men vår tid, så till brädden fylld av allsköns lyx och onödigt kرافt, skulle inte ha råd att bekosta en riktig kyrkomusik med halt och innehåll! Och dessa snusfornuftiga argument om obegriplig och onödig musik! De dyker upp i tid och otid, ofta från prästerligt håll, där man är angelägen att tala ett språk som envar kan tänkas förstå. Självfallet behöver kyrkan en enkel musik, både för sin utåtriktade verksamhet och sitt eget inre liv. Detta är ju heller ingen nyhet. Luthers kyrkovisa tillkom just för att tillgodose behovet av en ton för folket, och den har följt oss genom generationerna såsom ett omistligt inslag i kyrkans musikskatt, omhuldad av inte minst konstmusikens store. Tyvärr föreligger mellan denna förnämliga art av andlig folksång och dagens kyrkliga slagdängor ett avgrunds djup. Och detta vad beträffar både text och musik. Dagens populariserings-tendenser på detta område är ett uttryck för ett djupt förakt för musikalisk stil och smak och en eftergift för det simpla och lättfångade. Denna förflackning och banalisering på ett fält, där våra fäder alltid sökt ge det absolut allra bästa i arkitektur och konst, dikt och musik, är en bedrövlig företeelse i vår kyrka, som man har anledning att se med bävan och sorg på. Vad som pågår är en demontering av en gammal fin kultur, som i alla tider varit en angelägenhet för den kristna kyrkan. Ja, det är minsann i stor utsträckning just kyrkan som vi har att tacka för hela den västerländska bildningen i alla dess former. Och kring de heliga tingen i allmänhet och Frälsarens inkarnation i synnerhet har det bästa skapats. Däröf vittnar kontinentens otroliga katedraler — i sten eller toner. I vår tid är Gud inte värd en sådan ansträngning. Det kostar för mycket.

Oratoriesången har otvivelaktigt sitt fulla berättigande i vår tid, så gudsfrånvärd, så full av mörker och ondska, så fattig på skönhet. Den behöver på intet sätt stå i motsatsförhållande till folkets enklare sång, men låt den vara vad den är

avsedd att vara : ett värdefullt komplement i kyrkans musikliv. Med ett oratoriums besättning kan i sanning skapas starka uttryck för bibliska verkligheter i en utsträckning som inte annars är möjlig. De välbesatta kyrkorna vid dessa tillfällen talar sitt tydliga språk om behovet av denna musik. I "min egen" kyrka i Skövde, där vi framför allt satsar på sången vid de söndagliga gudstjänsterna, uppföres årligen två oratorier, det ena utgöres sedan 30 år av Bachs Matteuspasion. Kyrkan är fullsatt och i stor utsträckning befolkad av "vanliga människor", som uppenbarligen inte är speciellt musikmedvetna. Men denna stora, "kostnadskrävande, lyxbetonade och svårbegripliga" musik är tydligen ett måste även för vanligt folk. Och jag tror inte att kyrkorådet skulle komma på tanken att dra in anslaget till vare sig detta verk eller något annat i det musikaliska programmet. I de stora ekonomiska sammanhangen är nog de medel som anslås till kyrkomusiken att anse som rätt blygsamma summor, om man tar i betraktande möjligheten att på hemmaplan få uppleva musik av denna dignitet.

De större körverken försvarar sin plats också ur en annan synpunkt. Jag har här betonat deras betydelse för den mottagande parten, lyssnaren i kyrkbänken. Inte oväsentligt är emellertid körsångarens eget behov att få gestalta musik av större format, att vara med och återskapa några

av de mera omfattande verken. Många av dessa korister står troget i sångarleden och fyller sin uppgift som hymnsångare i högmässan, år efter år. Det är givetvis stimulerande för dessa att då och då ge sig i kast med något som bättre svarar mot deras musikaliska utrustning. Skall dessa tvingas tillfredsställa det behovet utanför kyrkan? Naturligtvis inte. Kyrkan måste ha en plats även för dem, ja, den bör eftersträva att tillvarata denna resurs för sina syften. I Skara stift finns stora oratoriekörer både i Skövde och stiftsstaden, vilket innebär bortåt 200 oratoriesångare på två närliggande orter. Detta är ett mäktigt vittnesbörd om intresset och behovet av denna verksamhetsform. I sanning en väldig tillgång för kyrkan!

Kyrkans konstmusik är ett av dess förnämsta uttrycksmedel med ett angeläget budskap. Den har sin självskrivna plats i vårt liturgiska liv. Den är också ett stort och heligt arv som våra fäder skänkt oss att förvalta och föra vidare, inte med ogillande utmönstra. Denna konst måste man närma sig med ödmjukhet och öppet hjärta. Då fyller den själen med rikedom och skönhet. Ty den är en inkarnation av det gudomliga, det eviga, den fullkomliga harmonien, en försmak av den brusande sången inför Lammets tron.

Bo Ramviken